

УДК 378.091:339.138

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.1.31>

І. Д. ЮНИК

кандидат педагогічних наук, доцент,

докторант кафедри педагогіки і психології,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна

Електронна пошта: idyunyk@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-5594-8470>

ФОРМАЛЬНА, НЕФОРМАЛЬНА ТА ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА У БРЕНДИНГУ ВИКЛАДАЧА ВИШУ

У статті розглянуто питання пріоритетності формальної, неформальної та інформальної освіти в аспекті персонального брендингу викладача вишу. Проаналізовано співвідношення переваг і недоліків кожної з наведених форм освіти. До визначальних психолого-педагогічних характеристик формальної педагогічної освіти віднесено стандартизованість, нормативність, системність та неперервну контрольованість з боку органів державного управління. Основними недоліками вітчизняної формальної педагогічної освіти названо ситуативну нерелевантність конкретним запитам студентської цільової аудиторії та ймовірність неактуальності певного обсягу знань для сучасного ринку праці з огляду на постійне зменшення періоду напіврозпаду компетентності здобувачів означеного виду освіти. Зазначено, що дебіюрократизованість як основна перевага неформальної педагогічної освіти над формальною водночас виступає причиною появи закономірних недоліків неформальної педагогічної освіти – несистемності, короткострокової орієнтованості освітніх послуг та ігнорування необхідності перевірки навчальної інформації за критеріями її наукової обґрунтованості. Обґрунтовано структурну залежність самоосвіти як цілеспрямованого способу самостійного отримання особистістю знань від інформальної освіти. Доведено, що інформальна педагогічна освіта навіть умовно не може виступати альтернативою формальній педагогічній освіті, оскільки мотиваційне джерело її отримання викладачем вишу має ексцесуальний характер, актуалізуючи ризики для персонального брендингу і професійної діяльності фахівця загалом. Аргументовано, що гармонійне поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти в руслі метаформальності та дуального навчання забезпечує синергійний вплив на процес формування бренду викладача вишу. Диференційовано дві моделі дуальної форми здобуття освіти – модель із інтегрованою практичною підготовкою та модель з інтегрованою професійною діяльністю.

Ключові слова: бренд, брендинг, викладач вишу, формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта, дуальна освіта.

Постановка проблеми. Протягом тривалого часу у сфері вищої освіти домінувало упереджене негативне ставлення до брендингу, оскільки перспективи навіть несистемного використання викладачами вишів його елементів (зокрема, самопрезентації) ототожнювались із загрозами комодифікації та економізації освітнього середовища. Разом з тим, закономірна адаптація сфери вищої освіти до умов ринкової економіки актуалізувала необхідність цілеспрямованого формування брендів закладів вищої освіти та їх науково-педагогічних працівників з метою підвищення конкурентоздатності на ринку надання освітніх послуг. Саме тому особливої актуальності набуває питання пріоритетності формальної, неформальної та інформальної освіти в аспекті персонального брендингу викладача вишу, яке не було об'єктом спеціальних наукових досліджень.

Аналіз попередніх досліджень. Вагомий внесок у процес дослідження теоретико-методологічних та практичних аспектів розвитку національної системи вищої освіти належить О. Биковській, А. Козир, Т. Кристопчук, Н. Ничкало та цілому ряду інших науковців. Особливості формальної освіти проаналізовано у працях Л. Ніколенко, І. Шевченка, В. Новікова, Ю. Карягіна, В. Черніченка, С. Яблокова, Р. Koudahl та інших дослідників. Перспективи врахування специфіки неформальної та інформальної освіти в освітній парадигмі розглянуті О. Аніщенко, І. Ахновською, І. Жукевич, Л. Лук'яновою, Н. Павлик, С. Приймою, Т. Simkins та іншими науковцями. Разом з тим, невизначеність у питанні пріоритетності означених видів освіти для формування конкурентоздатного бренду викладача вишу стає на заваді розробки й активного

використання фахівцями інструментарію педагогічного брендингу.

Мета статті – висвітлити визначальні психолого-педагогічні характеристики формальної, неформальної та інформальної педагогічної освіти з окресленням перспектив їх ефективного застосування у брендингу викладача вишу.

Виклад основного матеріалу. Диференціація видів освіти на формальну, неформальну та інформальну знайшла своє місце у статті 8 Закону України «Про освіту», де:

– під формальною освітою розуміється «...освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою»;

– неформальна освіта трактується як «... освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій»;

– зазначається, що інформальна освіта «...передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям» [Про освіту 2017].

Вищевикладені формулювання видів освіти прямо корелюють з текстом Меморандуму про навчання впродовж життя, ухваленим Європейською комісією 30 жовтня 2000 року [A Memorandum 2000: 8], що є логічним і законним на фоні активізації євроінтеграційних ініціатив України.

Екстраполяція вихідних положень щодо видів освіти з англійських джерел вимагає особливої уваги, оскільки терміни «non-formal» та «informal» у них часто використовуються як синонімічні й, відтак, взаємозамінні, тому лише їх одночасне вживання в одному джерелі може свідчити про «точне» значення кожного з них. Окрім того, актуальним є питання стосовно правильності вживання поняття «інформальне навчання», доцільнішим відповідником якого

постає «інформальне учіння» як засвоєння особистістю соціального досвіду. Докази правомірності окресленої позиції знаходимо в англійській традиції, де превалює використання понять «non-formal education» (неформальне навчання) та «informal learning» (інформальне учіння): термін «learning» вживається насамперед з акцентом на індивідуальній діяльності здобувача освіти, тоді як навчання зорієнтоване на активну взаємодію здобувача освіти й педагога [Биковська 2016].

Формальна освіта – це вид освіти, яка передбачає навчання за освітніми програмами за затвердженими законодавством рівнями освіти, галузями знань, спеціальностями й кваліфікаціями. Її провідними характеристиками виступають:

– стандартизованість і нормативність (отримання формальної освіти відбувається у повній відповідності до чітко структурованих навчальних планів з обов'язковим врученням здобувачу офіційно визнаного документа);

– системність (часова пролонгованість формальної освіти пояснюється необхідністю всебічного опанування обраного здобувачем фаху завдяки алгоритмічному вивченню обов'язкових та вибіркових компонентів освітніх програм, а також проходженню практичної підготовки);

– неперервна контрольованість з боку органів державного управління і звітність тощо [Гаврилова 2016: 1198; Шевченко 2018: 77; Simkins 1978: 191].

До основних недоліків формальної освіти варто віднести:

– недостатню мобільність і ситуативну нерелевантність конкретним запитам студентської цільової аудиторії, причини яких криються у високому рівні бюрократизму освітньої системи та неможливості закладу вищої освіти створювати індивідуально орієнтовану освітню пропозицію для кожного абітурієнта;

– ймовірність неактуальності певного обсягу знань, здобутого завдяки формальній освіті, для сучасного ринку праці з огляду на постійне зменшення періоду напіврозпаду компетентності фахівців (старіння їх знань щонайменше на 50 % внаслідок появи більш сучасної інформації) – для ряду спеціальностей означений показник вже став меншим за

5 років, що свідчить про часткову неактуальність знань здобувачів формальної освіти ще на етапі навчання у виші;

– недостатню практичну підготовку майбутніх фахівців через незбалансованість навчальних планів та породжену недофінансуванням слабкість навчально-матеріальної і технічної бази закладів вищої освіти тощо [Биковська 2016; Козир 2016: 35].

Подолання вищеперерахованих недоліків формальної освіти проголосила своєю метою неформальна освіта, запропонувавши принципово новий підхід до засвоєння знань, набуття умінь і навичок – практикоцентричний і дебюрократизований. Науково-педагогічному фахівцеві вишу такий вид освіти знайомий/доступний у вигляді регулярного підвищення кваліфікації та стажування, а цільовій аудиторії бренду викладача вишу – перш за все, завдяки явищу репетиторства при підготовці до вступу у заклад вищої освіти. Неформальна освіта теж є організованою, однак, на відміну від формальної, отримується у вільний для здобувача час при повній або частковій відсутності нормативних вимог щодо освітнього середовища (держстандартів, навчальних планів тощо) і чітко регламентованих вхідних вимог до здобувачів (вікових та професійних) – останні формуються стихійно на основі узагальнення домінуючих характеристик цільової аудиторії. Замість загальновизнаного документа, неформальна освіта забезпечує здобувача сертифікатом, посвідченням або дипломом підвищення кваліфікації тощо, які визнаються лише локально/галузево (зокрема, на основі розроблених багатьма вишами положень про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті). Суттєвою перевагою означеного виду освіти є добровільний характер її отримання внаслідок усвідомлення здобувачем необхідності підвищення власної кваліфікації у поєднанні з можливістю максимальної адаптації освітніх послуг до його когнітивних і навіть побутових потреб [Аніщенко 2017: 4–6; Гаврилова 2016: 1198].

Визнаючи ряд незаперечних переваг та перспективних векторів подальшого розвитку неформальної освіти, слід наголосити і на її суттєвих недоліках. Перш за все, до них доцільно віднести «необтяженість» освітніми

стандартами, яка дозволяє надавачам послуг неформальної освіти послуговуватися максимально сучасною і релевантною запитам цільової аудиторії інформацією, ігноруючи необхідність її перевірки за критеріями наукової обґрунтованості і достовірності. Для надавачів подібного роду освітніх послуг безкомпромісною метою є досягнення лояльності цільової аудиторії з метою використання можливостей вірального маркетингу (стратегії неконтрольованого самопоширення інформації про товар/послугу на основі змістово-формотворчої зацікавленості аудиторії), і саме цим пояснюється мотивація при ухваленні «компромісних» рішень, коли надавачі освітніх послуг поступаються їх якістю на користь осучаснення, універсалізації та спрощення. Таким чином, добровільність як одна із основних конкурентних переваг неформальної освіти перед формальною може одночасно виступати і основною вадою, адже замість характерного для формальної освіти всебічного охоплення навчального матеріалу здобувач послуг неформальної освіти обмежується суб'єктивно значимою для нього тематикою [Кристочук 2014: 18–19; Павлик 2016: 35].

Важливим недоліком неформальної освіти, похідним від її незалежності від атестованих держстандартів, також виступає короткостроковий і несистемний характер надання освітніх послуг, що унеможлиблює визнання завдяки неформальній освіті кваліфікації достатньою для повноцінного здійснення науково-педагогічної діяльності: часова та інституційно-кадрова обмеженість неформальної освіти не дозволяє досягти синергетичного ефекту від послідовного опанування алгоритмічно взаємопов'язаною навчальною інформацією [Ахновська 2019: 73; Шевченко 2018: 77]. Натомість, варто відзначити здатність означеного виду освіти ефективно виконувати допоміжну роль при підготовці майбутнього фахівця в ході отримання формальної освіти, а також при удосконаленні фахової майстерності самого викладача вишу.

Диференціація двох вищевказаних концепцій освіти (формальної та неформальної) у поєднанні із задекларованою багатьма світовими освітніми меморандумами концепцією навчання протягом усього життя призвела до

виокремлення ще одного виду освіти – інформальної. Вона ґрунтується на вихідних положеннях екзистенціалізму про розвиток людини під час її існування завдяки вирішенню постійно виникаючих завдань. Як і у випадку із вживанням префіксу «не» в понятті «неформальна освіта», позиційний антагонізм інформальної освіти відбито у застосуванні латинського префіксу «in» в його не первинному значенні (інтегрованості або орієнтованості «всередину»), а саме вторинному значенні (заперечності й відсутності) з метою наголошення на необмеженості інформальної освіти нормативно-структурними, інституціонально-територіальними чи будь-якими іншими рамками [Шевченко 2018: 77–79; Яблоков 2018: 110].

Завдяки своїй максимальній незалежності інформальна освіта закономірно наділена рядом переваг і недоліків. Вона здійснюється в будь-який зручний час і в будь-якому місці, являючи собою засвоєння знань та набуття умінь і навичок безпосередньо в ході професійної або непрофесійної діяльності, однак не передбачає отримання здобувачем будь-яких документальних свідчень, тому можливість її визнання на законодавчому рівні є вкрай ускладненою. Питання щодо валідації знань, набутих за допомогою інформальної освіти (зокрема, як передумова здійснення фахівцями педагогічної діяльності) ініційоване на урядовому рівні у Німеччині, Франції, Нідерландах та деяких інших країнах, однак результати проходження відповідних тестів «на професійну придатність» все ж не виступають альтернативою результатам отримання формальної освіти. В Україні проект наказу «Про затвердження порядку визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти у вищій та фаховій передвищій освіті» на момент написання запропонованого дослідження знаходився на етапі громадського обговорення, що свідчить про перспективи подальшого нормативно-правового врегулювання процедури валідації результатів неформальної та інформальної освіти [Гаврилова 2016: 1199; Кристопчук 2014: 18; Жукевич 2017: 143].

Варто уточнити, що поняття «інформальна освіта» не тотожне поняттю «самоосвіта», оскільки остання входить до складу першої. Самоосвіта є цілеспрямованим способом само-

стійного отримання особистістю знань і спрямована на досягнення заздалегідь поставленої когнітивної мети, яка в ході пізнавальної діяльності підлягає суттєвій корекції, тоді як інформальна освіта може здійснюватись не тільки усвідомлено, а й неусвідомлено. Прикладом інформальної освіти фахівця виступає ініційоване ним самим відвідування лекцій, перегляд відеоуроків, отримання професійно корисної інформації із ЗМІ та спеціалізованої літератури, а також набуття знань безпосередньо в процесі виконання професійних завдань тощо. З одного боку, це уможлиблює підвищення конкурентоспроможності фахівця на ринку праці завдяки оволодінню ним відмінними від фахівців-конкурентів знаннями, умінями й навичками, з іншого – контекстуальний характер такої освіти породжує загрозу локальності її результатів, які можуть бути невизнаними й непридатними для застосування у змінених умовах [Гаврилова 2016: 1198; Жукевич 2017: 141–142; Павлик 2016: 35].

Одним із найсуттєвіших недоліків інформальної освіти є її ексцесуальність (від «ексцес» – крайнє, незвичайне виявлення чогонебудь). Переважна більшість знань, умінь і навичок інформальної освіти здобувається фахівцем внаслідок виникнення ситуації, яка гостро засвідчує їх відсутність, нагальну необхідність і незамінність (фундаментальність) [Ніколенко 2016: 27; Burnazova 2019: 142].

Таким чином, мотиваційне джерело інформальної освіти одночасно виступає елементом ризику для професійної діяльності, оскільки фахівець ще не володіє необхідним інструментарієм для вирішення актуалізованого завдання. Більше того, такий пошук способу вирішення означеного завдання (процес отримання інформальної освіти) відзначається ще двома негативними особливостями.

По-перше, відсутність достатнього рівня знань, здобутих завдяки формальній та неформальній освіті, позбавляє діяльність фахівця фундаменталізованості й прогностичності, змушуючи послуговуватись методом «спроб і помилок». У свою чергу, ймовірність припущення помилки внаслідок застосування цього методу науково-педагогічним працівником вишу в професійній діяльності прямо корелює зі зниженням ефективності навчального про-

цесу, що негативно позначиться на якості підготовки студентської цільової аудиторії.

По-друге, ексцесуальний характер інформальної освіти свідчить про нездатність її здобувача застосовувати превентивні методи для планомірного і гнучкого уникнення потенційних проблем у професійній діяльності. Натомість, необхідність постійно вирішувати раптові завдання тактичного характеру як одна із особливостей інформальної освіти суперечить потребі бренду викладача вишу мислити стратегічно, ставши орієнтиром для цільової аудиторії. Так, на думку І. Юника, «...образ педагога, сформований без планомірного інформаційного впливу на цільову аудиторію, буде недостатньо ефективним через відсутність системності» [Юник 2019: 80].

Перспективи сукупного використання можливостей формальної, неформальної та інформальної освіти вбачаються дослідниками в руслі метаформальності та дуального навчання [Ничкало 2017: 137–138; Новіков 2020: 74–76]. Зокрема, дуальна (практико-орієнтована) форма здобуття освіти є своєрідним симбіозом між формальною освітою та ринком праці завдяки наділенню роботодавців функцією провайдингу освітніх послуг. Внаслідок цього роботодавці отримують змогу впливати на процес фахової підготовки своїх потенційних співробітників – вносити пропозиції в ході упорядкування варіативного складника освітніх програм, брати участь у роботі кваліфікаційних комісій, бути присутніми під час захисту курсових/дипломних/магістерських робіт, забезпечувати студентів можливістю проходження практики у власних організаціях тощо. Вищеперераховані ініціативи, притаманні дуальній освіті, не тільки сприяють вирішенню проблеми подальшого працевлаштування випускників вишів, а й завчасно активізують у них як потенційних викладачів вишу потребу у формуванні важливих складників бренду науково-педагогічного працівника – «іміджу практика» (завдяки практичному підкріпленню фахових компетенцій поза межами системи вищої освіти) та «іміджу науковця» (завдяки розширенню можливостей для проведення прикладних наукових досліджень).

У сфері вищої освіти України можна умовно виділити дві моделі дуальної форми здобуття

освіти – модель із інтегрованою практичною підготовкою та модель з інтегрованою професійною діяльністю. Перша з них передбачає синтез навчання студентів 3–4 курсів та магістратури у виші й навчання на підприємстві (в організації, творчому колективі/об'єднанні тощо) у пропорції та послідовності, встановленій з урахуванням специфіки спеціальності здобувачів освіти і відповідних можливостей підприємства/організації тощо. Друга модель (з інтегрованою професійною діяльністю) орієнтована на здобувачів, які вже отримали фахову передвищу або першу вищу освіту, тому у цій моделі основний акцент зроблено на можливостях поєднувати професійну діяльність на підприємстві (в організації, творчому колективі/об'єднанні тощо) з формальним навчанням у виші з метою підсилення власної конкурентоспроможності за існуючим профілем або з метою вмотивованого/вимушеного перепрофілювання фахівця для продовження роботи на підприємстві/в організації тощо [Koudahl 2010: 1901–1902].

Навіть з урахуванням незаперечних переваг дуальної форми здобуття освіти для всіх трьох сторін (здобувачів освіти, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти та представників підприємств-партнерів) простежується декілька причин для упереджено негативного чи принаймні недовірливого ставлення до неї. З боку фахівців вишу таке ставлення викликане ризиками втрати навантаження та скорочення штату працівників кафедри внаслідок перенесення великої частки кредитів ЄКТС з аудиторного на «підприємницьке» навчання, а також побоюваннями щодо втрати контролю за навчальним процесом через його «розбалансування» появою нових елементів, дисонуючих з основними елементами, а також через консультативно-коригуюче втручання представників підприємства-партнера. У свою чергу, з боку зовнішніх стейкхолдерів таке упереджено негативне або недовірливе ставлення до проєктів дуальної освіти пояснюється передусім відсутністю оптимізованих і ментально прийнятних механізмів врегулювання бюрократичних нюансів, зразки яких доцільно запозичити зі світового досвіду забезпечення цього виду освіти. Наприклад, для американської та англійської моделей дуальної освіти

характерне обов'язкове підписання контракту між здобувачем освіти й вишем або між вишем та компанією-партнером, а в Німеччині між вишем, здобувачем дуальної освіти й компанією-роботодавцем укладається тристороння угода. В тексті означених контрактів чітко визначено не тільки зміст і мету надання освітніх послуг в дуальній формі, а й пропозиції та послідовність етапів такої освіти, умови праці здобувача освіти в компанії і порядок виплати йому стипендії тощо.

Висновки. 1. Визначальними психолого-педагогічними характеристиками формальної педагогічної освіти виступають стандартизованість, нормативність, системність та неперервна контрольованість з боку органів державного управління. У свою чергу, основними недоліками вітчизняної формальної педагогічної освіти є ситуативна нерелевантність конкретним запитам студентської цільової аудиторії та ймовірність неактуальності певного обсягу знань для сучасного ринку праці з огляду на постійне зменшення періоду напіврозпаду компетентності здобувачів означеного виду освіти.

2. Неформальна педагогічна освіта передбачає практикоцентричний і дебюрократизований підходи до засвоєння знань, набуття умінь і навичок, однак при цьому відзначається короткостроковим і несистемним характером надання освітніх послуг та ігноруванням необхідності перевірки навчальної інформації за критеріями її наукової обґрунтованості і достовірності.

3. Інформальна педагогічна освіта являє собою засвоєння знань та набуття умінь і навичок безпосередньо в ході професійної або непрофесійної діяльності, однак процедура валідації набутих таким чином професійних компетенцій є вкрай ускладненою.

4. Інформальна педагогічна освіта навіть умовно не може виступати альтернативою формальній педагогічній освіті, оскільки мотиваційне джерело отримання викладачем вишу першої з них має ексцесуальний характер, тому є елементом ризику для персонального брендингу і професійної діяльності фахівця загалом.

5. Гармонійне поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти забезпечує синергійний вплив на процес формування бренду викладача вишу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніщенко О., Лук'янова Л., Прийма С. Неформальна освіта дорослих – освітній тренд ХХІ століття. *Рідна школа*. 2017. № 11–12. С. 3–7.
2. Ахновська І. О. Відкрита та неформальна освіта: компаративний аналіз. *Економіка і організація управління*. 2019. № 4 (36). С. 66–76.
3. Биковська О. Неформальне навчання чи неформальна освіта: введення нових термінів чи «підміна» понять. *Освітня політика*. 2016. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/873-neformalne-navchannya-chi-neformalna-osvita-vvedennya-novikh-terminiv-chi-pidmina-ponyat>. (дата звернення: 11.01.2020).
4. Гаврилова І. В., Запруднова Л. А. Формальная, неформальная и информальная модели образования. *Молодой учёный*. 2016. № 10 (114). С. 1197–1200.
5. Жукевич І. П. Інформальна освіта як фактор трансформації сучасної освіти. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. Херсон, 2017. Вип. 79 (1). С. 140–144.
6. Козир А. Основні тенденції розвитку мистецької освіти на сучасному етапі. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2016. Вип. 3. С. 25–37.
7. Кристопчук Т. Є. Тенденції розвитку педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2014. 40 с.
8. Ничкало Н. Професійна освіта у державній політиці: прогностичний аспект. *Освіта для майбутнього у світлі викликів ХХІ століття*. 2017. № 9. С. 126–145.
9. Ніколенко Л. Т. Професійний розвиток педагогів у формальній, неформальній та інформальній освіті дорослих: історико-педагогічний аспект. *Імідж сучасного педагога*. 2016. № 4 (163). С. 25–27.
10. Новіков В. М., Карягін Ю. О., Черніченко В. В. Дуальна освіта: інституціональні особливості реалізації в Україні : монографія. Київ; Варшава, 2020. 79 с.
11. Павлик Н. П. Неформальна освіта у системі освіти України. *Освітологічний дискурс*. 2016. № 2 (14). С. 27–37.
12. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 08.08.2021. Ст. 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 17.09.2021).
13. Шевченко І. А. Інноваційне навчання вчителів природничих дисциплін на основі інтеграції формальної, неформальної та інформальної освіти. *Science Review*. 2018. Vol. 6, No. 3 (10). С. 75–79.

14. Юник І. Д. Бренд науково-педагогічного працівника ЗВО як тренд сучасності. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : збірник наукових праць*. Харків, 2019. Вип. 53. С. 75–87.
15. Яблоков С. Інтеграція формального, неформального та інформального навчання в навчанні англійської мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 1 (75). С. 106–123.
16. A Memorandum on Lifelong Learning : Commission staff working paper. Issued in 30th October 2000, SEC(2000) 1832. *Commission of the European Communities*. Brussels, 2000. 36 p.
17. Burnazova V., Yunyk D., Yunyk I., Yunyk T., Kotova L. Complex abilities of communicators and specificity of their formation. *Journal of History Culture and Art Research*. 2019. Vol. 8, No. 2. P. 136–145.
18. Koudahl P. D. Vocational education and training: dual education and economic crises. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2010. Vol. 9. P. 1900–1905.
19. Simkins T. Planning non-formal education: Strategies and constraints. *Prospects*. 1978. Vol. VIII, No. 2. P. 183–193.

REFERENCES

1. Anishchenko, O., Luk'ianova, L. & Pryima, S. (2017). Neformalna osvita doroslykh – osvittii trend XXI stolittia [Non-formal adult education is an educational trend of the 21st century]. *Ridna shkola*, 11–12, 3–7. [in Ukrainian]
2. Akhnovska, I. O. (2019). Vidkryta ta neformalna osvita: komparatyvnyi analiz [Open and non-formal education: a comparative analysis]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, 36, 66–76. [in Ukrainian]
3. Bykovska, O. (2016). Neformalne navchannia chy neformalna osvita: vvedennia novykh terminiv chy «pidmina» poniat [Non-formal learning or non-formal education: introduction of new terms or «substitution» of concepts]. *Osvitnia polityka*. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/873-neformalne-navchannya-chi-neformalna-osvita-vvedennya-novykh-terminiv-chi-pidmina-ponyat> (accessed: 11.01.2020). [in Ukrainian]
4. GavriloVA, I. V. & Zaprudnova, L. A. (2016). Formal'naya, neformal'naya i informal'naya modeli obrazovaniya [Formal, non-formal and informal models of education]. *Molodoi uchenyi*, 10 (114), 1197–1200. [in Russian]
5. Zhukevych, I. P. (2017). Informalna osvita yak faktor transformatsii suchasnoi osvity [Informal education as a factor in the transformation of modern education]. *Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 79 (1), 140–144. [in Ukrainian]
6. Kozyr, A. (2016). Osnovni tendentsii rozvytku mystetskoï osvity na suchasnomu etapi [The main trends in the development of art education at the present stage]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty*, 3, 25–37. [in Ukrainian]
7. Krystopchuk, T. Ye. (2014). *Tendencies of development of pedagogical education in the countries of the European Union* : Abstract of Thesis, Doctor (Pedagogical sciences). Kyiv. 40 p. [in Ukrainian]
8. Nychkalo, N. (2017). Profesiina osvita u derzhavnii politytsi: prohnostychnyi aspekt [Vocational education in public policy: prognostic aspect]. *Osvita dlia maibutnoho u svitli vykykiv XXI stolittia*, 9, 126–145. [in Ukrainian]
9. Nikolenko, L. T. (2016). Profesiinyi rozvytok pedahohiv u formalnii, neformalnii ta informalnii osviti doroslykh: istoryko-pedahohichnyi aspekt [Professional development of teachers in formal, non-formal and informal adult education: historical and pedagogical aspect]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 4 (163), 25–27. [in Ukrainian]
10. Novikov, V. M., Kariahin, Yu. O. & Chernichenko, V. V. (2020). Dualna osvita: instytutsionalni osoblyvosti realizatsii v Ukraini [Dual education: institutional features of implementation in Ukraine]. Kyiv–Varshava. 79 p. [in Ukrainian]
11. Pavlyk, N. P. (2016). Neformalna osvita u systemi osvity Ukrainy [Non-formal education in the education system of Ukraine]. *Osvitohichnyi dyskurs*, 2 (14), 27–37. [in Ukrainian]
12. Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII. Data onovlennia: 08.08.2021. St. 8 [On education: Law of Ukraine of 05.09.2017 № 2145-VIII. Date of update: 08.08.2021. Article 8]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (accessed: 17.09.2021). [in Ukrainian]
13. Shevchenko, I. A. (2018). Innovatsiine navchannia vchyteliv pryrodnychyykh dystsyplyn na osnovi intehtatsii formalnoi, neformalnoi ta informalnoi osvity [Innovative training of teachers of natural sciences based on the integration of formal, non-formal and informal education]. *Science Review*, 3 (10), 75–79. [in Ukrainian]
14. Yunyk, I. D. (2019). Brend naukovo-pedahohichnoho pratsivnyka ZVO yak trend suchasnosti [The brand of the scientific and pedagogical worker of the Free Economic Zone as a modern trend]. *Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty : zbirnyk naukovykh prats*, 53, 75–87. [in Ukrainian]
15. Yablokov, S. (2018). Intehtatsiia formalnoho, neformalnoho ta informalnoho navchannia v navchanni anhliiskoi movy [Integration of formal, non-formal and informal learning in English language teaching]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 1 (75), 106–123. [in Ukrainian]
16. A Memorandum on Lifelong Learning : Commission staff working paper. (2000). Issued in 30th October 2000, SEC(2000) 1832. *Commission of the European Communities*. Brussels. 36 p. [in English]
17. Burnazova, V., Yunyk, D., Yunyk, I., Yunyk, T. & Kotova, L. (2019). Complex abilities of communicators and specificity of their formation. *Journal of History Culture and Art Research*, 8 (2), 136–145. [in English]

18. Koudahl, P. D. (2010). Vocational education and training: dual education and economic crises. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 1900–1905. [in English]
19. Simkins. T. (1978). Planning non-formal education: Strategies and constraints. *Prospects*, VIII (2), 183–193. [in English]
-

I. D. YUNYK

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Doctoral Student at the Department of Pedagogy and Psychology,
National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine
E-mail: idyunyk@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-5594-8470>*

**FORMAL, NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION
IN UNIVERSITY PROFESSOR'S BRANDING**

The article considers the issue of priority of formal, non-formal and informal education in the aspect of personal branding of a university professor. The ratio of advantages and disadvantages of each of these forms of education is analyzed. The defining psychological and pedagogical characteristics of formal pedagogical education are standardization, normativeness, systematization and continuous control by public administration bodies. The main shortcomings of domestic formal pedagogical education are situational irrelevance to specific requests of the student target audience and the likelihood of irrelevance of a certain amount of knowledge for the modern labor market due to the constant reduction of the half-life of applicants for this type of education. It is noted that debureaucratization as the main advantage of non-formal pedagogical education over formal is the cause of natural shortcomings of non-formal pedagogical education – unsystematics, short-term orientation of educational services and ignoring the need to verify educational information on the criteria of its scientific validity. The structural dependence of self-education as a purposeful way of independent acquisition of knowledge on informal education is substantiated. It is proved that informal pedagogical education cannot even conditionally be an alternative to formal pedagogical education, as the motivational source of its receipt by a university professor has excessive nature, actualizing the risks for personal branding and professional activities in general. It is argued that the harmonious combination of formal, non-formal and informal education in line with metaformality and dual learning provides a synergistic impact on the process of university professor's brand forming. Two models of the dual form of education are differentiated – the model with integrated practical training and the model with integrated professional activity.

Key words: brand, branding, university professor, formal education, non-formal education, informal education, dual education.